

Розділ 1

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСОБИСТОСТІ ЯК ГОЛОВНА МЕТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ

В. І. Абрамов, д-р філос. наук, проф.,
кафедра філософії

ЗВ'ЯЗОК РАЦІОНАЛЬНОСТІ ТА ОБРАЗУ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ З МЕТОЮ ІНТЕГРОВАНОГО ВИКЛАДУ ФІЛОСОФСЬКИХ ДИСЦИПЛІН

1. Сучасне суспільне життя, його проблеми і завдання все більше вимагають не стільки певної сталої суми знань, умінь та навичок, скільки формування в особи гнучкого комплексу вмінь здобувати й упорядковувати потрібну інформацію, орієнтуватись у можливостях через систематичне засвоєння дійсності як множини альтернатив. Саме відсутність цілісності в *образі* дійсності одна із проблем, подолання якої є завданням, що стоїть перед сучасною вищою школою. Це завдання є однією із ключових функцій філософії як компоненти державних стандартів освіти.

2. Ідея укорінення політики, економіки, влади в способах мислення людини, її культурі, зв'язку влади і раціональності затверджується в філософії завдяки роботам таких різнопланових мислителів, як Р. Маркузе, М. Фуко, М. Маклюен, Р. Дебре, А. Глюкман, Б.-А. Леві. Влада трактується як «ніщо інше як манера мислити» (Б.-А. Леві), сутність економічної політики бачать в «раціональності на службі абсолютного» (Р. Дебре), і визнається, що виробництво і розповсюдження знань обумовлено розповсюдженням влади (М. Фуко). Органічний зв'язок економіки, влади і раціональності бачиться в таких їх загальних якостях, як: націленість на

виробництво цілераціональної дії; перетворення влади в різновид технології; здатність бути основою опрацювання і реалізації соціальних, економічних та політичних проєктів; орієнтація на наукове дослідження політичних, економічних проблем; вироблення на цій основі рекомендацій, різного роду прогнозів, сценаріїв; трактування засобу рефлексії влади, тобто ідеології як якоїсь подібності, спотвореної, спрощеної, але адекватної реальності.

3. Важливий елемент такої логіки міркувань щодо формування економічних знань та духовних цінностей у сучасному інформативному суспільстві — **визнання органічного зв'язку раціональності (тексту) та образу**. В центрі процесу перетворення культурних засад влади в сучасному суспільстві знаходиться образ, його продукування і маніпуляції з ним. Відбувається виразне символізування світу політики та економіки і символ тут служить образом ідеї. Причому роль тексту і образу в політиці далеко не однозначні. Текст при всій його багатозначності є раціональним продуктом, зверненим до розуму того, хто його освоює. Він припускає необхідність якогось культурного мінімуму, перехід якого відкриває можливість його «автентичного освоєння», що зумовлює значення освіти. Політичний текст структурований, він складається з таких компонентів, як пояснення, опис, постановка завдань та звернений до абстрактного мислення. Результатом дії цих специфічних особливостей тексту служить формування на його основі того, що М. Вебер називав «цілераціональною дією». Образ специфічний тим, що його зміст закодований у формі. Образ синкретичний, його зміст не структурований, сполучає «все в одному», зосереджуючи увагу на меті. Тому він ігнорує засоби, а повної, розгорненої цілераціональної дії на його основі не виходить. Образ народжує емоційний відгук, об'єднує, тому до нього постійно звертаються в економічній політиці. При цьому слід мати на увазі, що образ — це теж текст, але текст специфічний, він звернений не до індивіда і його свідомості, а до маси і до її психіки, його зміст є згорнутим, стислим, не отрефлексованим, його тлумачення багатозначне і може стимулювати рух як до раціоналізації дії, якщо росте інформованість і критичність мислення, так і до його дерационалізації, що відкриває можливість неоднозначних і незапрограмованих дій. В образі скорочується темпоральний, текстовий об'єм одиниці інформації за рахунок її ущільнення і насичення. Інформація уподібнюється окремим, достатньо агресивним, сконцентрованим ударам, що впливають на свідомість.

4. Необхідно бачити два значення образу. Перший, коли образ виступає як фрагмент первинного, міфологічного освоєння світу людиною. Для нього характерна спонтанність походження, безпо-

середність відображення дійсності, емоційність форм виразу. Другий — коли образ (імідж, яким так багато насичено сучасне інформаційне середовище) по своєму походженню і суті є **артефактом** — продуктом спеціальної професійної діяльності, що спирається на багато досягнень як науки, так і економічної практики. Образ виступає як символ, знак умовного представника об'єкту, носія коду, глибина розуміння якого різна у різних суб'єктів його сприйняття. Такий образ по суті є згорнутим, зведеним до одного символу текстом. Отже, образ набуває низки важливих для забезпечення впливу переваг: конкретність, чітку прив'язку до об'єкту, цілісність і емоційну насиченість. Текст — це послання, що налаштоване на розуміння; образ, символ — це послання, що налаштоване на дію. Зростає значення раціональної аргументації і дискусії, а також рівність і автономія для забезпечення раціональності ухвалення рішень. Воно виявляється невіддільним від свободи і колективного обговорення як найважливіших передумов раціональності в процесі навчання.

5. Перед кожним із викладачів стоїть першочергове завдання: з першоджерел, наукових публікацій, навчальних посібників, методичних розробок створити свій власний лекційний курс, системі тих знань, які забезпечують системний загальний ефект. Який конкретно обсяг знань і навіщо має опановувати студент у нормативному курсі? Яка функція цих знань у контексті його підготовки як фахівця в певній галузі, співдружної із іншими предметами і співвідносною із ними?

6. Для курсу філософії таким мінімумом є: а) перелік персоналій із точним зазначенням тих відомостей, які їх характеризують (історичні умови, світоглядні позиції, праці, проблематика досліджень, введені поняття, вчення тощо); б) перелік понять, категорій, визначення яких студент має знати, орієнтуватись у відтінках відповідних значень, правильно використовувати, аргументуючи те чи те твердження; в) перелік проблемних питань, які визначають тематичний обсяг курсу із точним зазначенням суті проблеми (в чому власне питання) та джерельну базу її аналізу. У підготовці фахівців економічних, управлінських спеціальностей провідною постає **евристична функція** як основа набуття досвіду розбору слабо структурованих питань, контроверз, як один із засобів формування критичності мислення і на цій основі вихід за межі ustalених стереотипів, як шлях формування професійних компетенцій.

7. Слід зазначити, що створення концепції «Образ економічних цінностей» на основі нової загальнонаукової парадигми, з використанням принципів системно-синергетичного підходу, потребує суттєвих змін у змісті дисципліни «Філософія». Структура

ж концепції відображає розвиток процесу навчання студентів економічного університету. Такий підхід дозволяє виробити рекомендації активізації навчального процесу на основі впровадження інноваційних технологій, зокрема інформаційних. Перебудова освітньої діяльності на компетентісних засадах потребує встановлення міждисциплінарного зв'язку навчальних курсів з метою обґрунтування цивілізаційної парадигми суспільного розвитку. Це стосується як дисциплін, що вивчаються на кафедрі філософії (філософія, логіка, релігієзнавство, культурологія), так і іншими, наприклад, з «Історією економіки та економічної думки».

О. В. Аксьонова, канд. екон. наук, доц.,
кафедра педагогіки та психології

МІЖПРЕДМЕТНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ

1. Якщо ми мріємо про європейський рівень економічної освіти, нас повинні цікавити не тільки організаційні форми контролю та оцінювання знань, а й система розвитку креативності економічного мислення наших студентів, їх готовності до змін та формування лідерських якостей у процесі професійної економічної підготовки.

Екологічний закон навчання стверджує, що вид може вижити лише в тому разі, якщо швидкість його навчання дорівнює або більше швидкості зміни зовнішнього середовища.

Том Пітерс, фахівець в області менеджменту, пише: «Сьогодні дев'ять з десяти рішень невірні вже тому, що вони прийняті дуже пізно». А відомий стратег конкурентної боротьби Майкл Портер уточнює: «Той, хто сьогодні бездіє, завтра повинен буде змиритися зі змінами, які почали інші».

2. Творчість та інновації стали важливим фактором успіху підприємства в конкурентній боротьбі. Характерно, що в українському лексиконі з'явився новий термін «хедхантинг». Це коли компанії наймають рекрутерів для того, щоб переманювати самих розумних і талановитих співробітників у конкурента.

Головна перевага креативних лідерів полягає в тому, що вони можуть здійснювати зміни, бачать майбутні можливості. Вони вміють створювати інноваційне середовище і ефективно співпрацювати в команді.